

DOI 10.31651/2524-2660-2020-2-111-118

ORCID 0000-0002-6676-4789

ДУБРОВІНА Ірина Володимирівна,

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки і психології вищої школи,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
e-mail: iradubrovina@ukr.net

ORCID 0000-0002-3026-2509

МОСКАЛЕНКО Тетяна Олексіївна,

студентка магістерської освітньої програми «Педагогічне дорадництво»,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
e-mail: saftaal@ukr.net

ORCID 0000-0002-0733-3372

ЗІНЧЕНКО Ольга Миколаївна,

наукова співробітниця Центру імітаційного моделювання,
Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського
e-mail: olhazinchenko9@gmail.com

УДК 378.018.8.011.3-051:331.546-043.86]:005.336.2(045)

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

Розкрито питання спрямованості освітнього процесу підготовки майбутніх учителів на підвищення якості та ефективності фахової складової на засадах компетентнісного підходу. Визначено, що сучасний професійний розвиток

майбутніх вчителів в умовах європейських викликів вимагає особливих підходів для проектування траєкторії самовизначення та самоідентифікації у професії. Аргументовано потребу в реформуванні освітньо-кваліфікаційних дис-

циплін вищої школи, що має бути зорієнтована на оперування знаннями та їх критичним осмисленням; врахована динамічність навчання, розвиток індивідуальних здібностей та талантів студентів, здатність брати на себе відповідальність та бути готовим до співробітництва у командних завданнях. Уточнена сутність поняття «професійний розвиток» майбутнього педагога, що включає ціннісне ставлення педагогічних кадрів та їхню стійку мотивацію до опанування знань, умінь, їх практичного використання, потребу в самовдосконаленні; володіння технологіями формування в учнів базових цінностей європейського суспільства. Здійснено огляд зовнішніх і внутрішніх джерел активності професійного розвитку майбутніх педагогів в контексті реформування вищої освіти.

Ключові слова: європейські стандарти освіти; компетентнісний підхід; етапи професійного розвитку; професійна компетентність; зовнішні та внутрішні чинники.

Постановка проблеми. Сучасна освіта розглядається як важливий чинник становлення та розвитку особистості, невід’ємна частина соціокультурного середовища, у якому живе світ. Інформаційне суспільство XXI століття потребує демократичного спілкування та міжнародного виміру для відкриття нових знань-векторів для розвитку освіти, науки, культури, тому важливою у професійному розвитку майбутніх педагогів є відповідність світоглядних принципів освітян інноваційним підходам.

У Законі України «Про освіту» перед майбутніми педагогами поставлені завдання, спрямовані на виховання учнів-громадян України – морально чистих, інтелектуально багатих, здорових особистостей – носіїв загальнолюдських цінностей, людської гідності, національної культури, національної свідомості [1]. Це є важливим виховним завданням, що потребує переосмислення та відповідності європейським стандартам у професійному розвитку майбутніх вчителів, серед яких є пріоритетними:

– урахування інтересів та потреб кожної людини та суспільства в цілому; максимальний розвиток здібностей особистості, формування цінностей та відношень на основі партнерської взаємодії;

– особисто-орієнтований освітній процес, котрий враховує і розвиває індивідуальні здібності учнів, формує загальнонавчальні вміння; відкритість освіти, доступність знань та інформації для широких верств населення [2, с. 34]. Поступове реформування професійної освіти, наповнюючись новим змістом у відповідності до вимог неперервного особисто-професійного удосконалення потребує розвитку адаптаційних механізмів самосвідомості особистості в освітньому просторі, виявлення самоосвітнього потенціалу [2, с. 35].

Європейські стандарти освіти орієнтують майбутніх вчителів в Україні на володіння сучасними методами і технологіями освіти, прийомами психолого-педагогічного консультування, оволодіння ситуативним моделюванням та нестандартними підходами у розв’язанні різнобічних педагогічних задач, проектуванні траєкторій досягнення самоефективності.

Вочевидь, компетентності в сфері громадянської освіти, в сфері розвитку навчальних умінь людини та встановлення зв’язків між компетентностями передбачають удосконалення умінь для створення нових програм, навчальних занять, тестів та поглиблення методик з викладання освітніх предметів, тобто професіональний розвиток активізується у практико-орієнтованій площині знань та умінь [2, с. 36].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При аналізі проблеми дослідження було опрацьовано наукові джерела, що висвітлюють різні підходи до професійного розвитку майбутнього вчителя: культурологічний підхід (Ф. Собянін); професійно-творчий розвиток особистості у процесі підготовки спеціаліста (С. Бегідова), теоретико-методологічні засади підготовки студентів (Ю. Ніколаєв), формування професіоналізму випускників педагогічних коледжів з орієнтацією на підсилення підготовки вчителя (П. Шоцький); формування вмінь самостійного оволодіння школярами цінностями (Т. Лопатик); професійне виховання спеціалістів (А. Кузьмін); формування педагогічної позиції спеціаліста у процесі вузівської підготовки (О. Конєва); методика виховання творчих здібностей учнів (А. Вольчинський); формування професійної екологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи (Т. Нінова).

Мета статті полягає у розгляді зовнішніх та внутрішніх чинників професійного розвитку майбутніх вчителів на основі впровадження компетентнісного підходу у вищій освіті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українська професійна освіта поступово вбирає кращі тенденції європейських стандартів, де традиційне стаціонарне навчання часто змінюється заочно-дистанційною формою навчання, а позиція викладача вищої школи поєднує консультативно-тьюторську направленість професійного розвитку майбутнього педагога. Змінюються і підходи до підготовки фахівців, що потребують орієнтації на цінності педагогічного партнерства, свободи та демократії у навчанні. А це потребує розвитку принципів гуманізму і демократизму, що забезпечить можливість розвитку

суб'єкт-суб'єктних основ спілкування між учасниками освітнього процесу.

В умовах кардинальних перетворень, орієнтованих на ціннісно-орієнтований підхід, широко запроваджений в ЄС значно підвищуються вимоги до підготовки майбутніх вчителів. Інноваційний зміст навчання і виховання на сучасному етапі вступає в консенсус з новими завданнями, умовами роботи закладів освіти і потребами суспільства до професійних компетентностей педагогів. Як стверджує М. Хайрулдінов, отримавши фундаментальну освіту, молодий вчитель має можливість займатися подальшою самоосвітою, спеціально перебудовувати свою професійну діяльність, відповідати різним запитам, які ставить йому суспільство в сфері освітніх послуг [3, с. 34].

Погоджуємося з автором, що процес сучасної професійної підготовки майбутніх вчителів потребує готовності до різних видів професійної діяльності, зокрема професійного становлення особистості і професійного становлення суб'єкта діяльності. Під дією соціальних впливів відбувається професійний розвиток фахівця, його активності та прагнення до самореалізації, разом з цим вагомим є «внутрішнє відчуття змін», рух у напрямку самопізнання та відповідності «Я – концепції» (узагальнене уявлення про самого себе, система установок відносно власної особи), послідовний суб'єктивний процес в межах фаху. Особистісний підхід приділяє особливе значення *ціннісним орієнтаціям*, усвідомлення фахівцями необхідності змін, перетворення свого внутрішнього світу й пошуку нових можливостей, самореалізації в професійній праці [3, с.36]. Тому педагог, що прагне до акме-вершин звичайно пильно займається рефлексією. Звичайно, усвідомлення результатів власної праці дозволяє здійснити самооцінку та порівняння власного «Я-образу», реального та ідеального.

Як зазначає А. Михайлик, розходження між реальною та ідеальною «Я – концепцією» може стати з одного боку джерелом внутрішніх конфліктів, а з іншого – джерелом професійного вдосконалення особистості й прагнення її до розвитку [4, с. 20]. Отже, професійний розвиток має різнобічні складові: позитивні – зростання та вдосконалення, негативні – руйнування та професійні деструкції, що призводить до зміни психологічної структури особистості в процесі педагогічної діяльності.

Традиційною є думка, що чим вищий рівень професійних компетентностей учителя, тим ефективніше організований педагогічний процес, активніше використовується педагогічний досвід, інноваційні

технології тощо [4, с. 20]. На противагу цьому підходу вважаємо, що процес професійного розвитку слід розглядати не тільки як постійну зміну особистісно-професійних властивостей, а й особливостей ситуації. Вектор розвитку особистості залежить від вибору мети, яка може бути орієнтована або на адаптацію (приспосовування особистості до ситуації), або на творчість (вихід за межі ситуації).

У центрі вищезазначеного підходу знаходиться «Я-концепція». Реальна та ідеальна Я-концепція не тільки можуть не співпадати, а в більшості випадків вони обов'язково розрізняються. Професійна самосвідомість («Я-Образ») включає уявлення професіонала про себе й свої цінності, свій внесок у спільну справу. Структуру професійної самосвідомості в загальному вигляді можна охарактеризувати такими положеннями:

- 1) усвідомлення своєї приналежності до певної професійної спільності;
- 2) знання, уявлення про ступінь власної відповідності професійним еталонам, про своє місце в системі професійних ролей;
- 3) знання людини про ступінь її визнання в професійній групі;
- 4) знання про власні сильні й слабкі сторони, шляхи самовдосконалення, імовірні зони успіхів і невдач;
- 5) уявлення про себе й свою роботу в майбутньому.

Внутрішніми чинниками професійного розвитку майбутніх вчителів є: мотивація досягнення; активність людини, відповідна найбільшій продуктивності його трудової поведінки; «сильне» професійне цілепокладання і побудова свого професійного шляху по висхідній траєкторії; прагнення людини до досягнення свого максимального рівня; високий рівень домагань, мотивація самореалізації; здатність мобілізувати наявні в даний момент професійні можливості, сконцентруватися на цілі, здатність до відновлення після великих психологічних затрат, прагнення до збереження і примноження своїх досягнень.

Зовнішніми чинниками професійного розвитку є сприятливе і акмеологічно насичене професійне середовище, що спонукає людину до розкриття її справжніх професійних можливостей, а також наявність «акме» – подій, які можуть стати поштовхом до кульмінації, «піком» у професійному розвитку.

Аналізуючи європейські стандарти, хочеться відмітити, що для більшості молодих вчителів в Україні показники професійного розвитку пов'язані з такими складовими: налаштованість на гнучкість та цілеспрямоване навчання, висока стресостійкість при розв'язанні, командна робота. Звичай-

но, що модернізація освітньо-кваліфікаційних дисциплін у вищій школі має бути зорієнтована на оперування знаннями та їх критичним осмисленням; враховувати динамічність навчання, розвиток індивідуальних здібностей та талантів студентів, здатність брати на себе відповідальність та бути готовим до співробітництва [5, с. 340].

Професійний розвиток майбутнього учителя визначається як загальне утворення, яке дозволяє здійснювати педагогічну діяльність як професійну в усіх її аспектах (культуротворчому, соціальному, особистісно-розвивальному, освітньому тощо), так і індивідуальну: розуміння цінності освіти для суспільства та життя людини в цьому суспільстві, знання з предмета та володіння методиками й технологіями його викладання, застосування всієї сукупності професійних знань для вирішення фахових завдань.

Саморозвиток особистості відбувається переважно в контексті професійної діяльності, наповнюється її змістом, а професійна спрямованість є фактором особистісного зростання [6, с. 15].

Сутність професійної компетентності педагога вирізняється процесуальними рисами й позначається як його здатність виконувати особисто-професійну діяльність у єдності теорії та практики для формування компетентностей учнів. Формування професійної компетентності майбутнього педагога у науковій теорії пов'язане з окресленням основних рис сучасної людини, якими є освіченість та вихованість. Освіченість розуміють не тільки як сукупність необхідних для життя й успішної діяльності знань і вмінь, але і як внутрішнє спонукання до їх застосування на основі вироблення особистістю моральних установок, індивідуально-значущих цінностей, таких особистісних смислів, як загальна функціональна грамотність і компетентність у певних сферах [6, с. 118]. Дискусійним є позиція зарубіжних вчених, зокрема М. Заєць, про те чи повинні професійні компетентності орієнтуватися вузько тільки на запити ринку, чи все ж професійна компетентність має орієнтуватися на класичний взірець «яким має бути вчитель», хоч іноді уявлення фахівця відрізняється від життєвих реалій і він не готовий відповідати конкурентним вимогам роботодавця у приватному освітньому просторі [7, с. 32].

Розглядаючи поняття педагогічної компетентності, зауважимо, що воно недостатньо обґрунтоване науковцями. Предметом окремого наукового дослідження в Україні є фахова компетентність у роботі

М. Михаськової. Під фаховою компетентністю вчителя дослідниця розуміє здатність до освітньої діяльності на основі набутих знань, умінь та відповідно до суспільних вимог, ціннісних орієнтацій. Фахова компетентність, на думку дослідниці, відображає зміст, обсяг та якість педагогічної діяльності [8].

На думку О. Дубасенюк, у процесі педагогічної діяльності при розв'язанні студентами педагогічних задач розвиваються не тільки педагогічні дії, а й вміння, педагог освоює певні операції, у нього формується професійна майстерність [9, с. 6]. Звичайно, цьому сприяє запровадження компетентнісного підходу.

Компетентнісний підхід як напрям модернізації освіти обґрунтували В. Болотов та В. Серіков, які вважали, що саме в компетентнісному підході відображено такий вид змісту освіти, що не зводиться до знаннєво-орієнтованого компонента, а передбачає *цілісний досвід вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, компетенцій*. Компетентнісний підхід ставить на перше місце не інформованість того, хто навчається, а вміння вирішувати проблеми, які виникають у життєвих ситуаціях. Його специфіка полягає не в засвоєнні готових знань, а в спостереженні за умовами проявлення цих знань [10, с. 8]. Продовження цієї позиції знаходимо у роботі Т. Нінової, що підкреслює: «компетентнісний підхід визначає спрямованість педагогічного процесу на формування і розвиток як ключових (базових, основних), так і фахових компетентностей особистості» [11, с. 172]. Підтримуючи прихильників компетентнісного підходу хочеться додати, що професійний розвиток майбутнього вчителя не можливий без практичного застосування використаних знань, умінь та компетентностей на практиці, а це потребує цілеспрямованої методики готовності до виконання професійних обов'язків.

Особистісний результат професійного розвитку людини, безсумнівно, ширший за традиційно виокремлювані форми професійного досвіду – знання, навички, вміння. Аналіз літератури свідчить, що професіонала вирізняє ставлення до своєї роботи як до психологічного засобу й смислового простору самореалізації власних можливостей.

У житті кожної людини є піки професійного саморозвитку й падіння, часто пов'язаного зі звуженням і збіднінням її зв'язків з дійсністю. Проте постійне усвідомлення себе в професійній діяльності, дистанціювання від професійних проблем, їх аналіз і зміна змісту, тактики, взаємин, ставлень тощо, тобто постійне здійснення

професійного й особистісного саморозвитку дозволить фахівцеві підтримувати свою фаховість і психологічне здоров'я, запобігти професійному і особистісному вигоранню.

Зростання професійної компетентності безпосередньо залежить від здатності людини приймати на себе рішення в ситуації вибору, а для цього необхідне осмислене ставлення суб'єкта діяльності до себе, а також безперервний особистісний, а звідси професійний саморозвиток.

Тільки такого фахівця можна назвати самоефективним. Ми маємо на увазі внутрішню, особистісну успішність, тобто стан, пов'язаний із відчуттям задоволеності життям, повноти самовираження, самореалізації.

Самоефективність – поняття відносне, яке показує вміння узгодити з реальністю потрібнісну і діяльнісну сфери власної особистості (рівень домагань і реальні можливості), відчуття досягнення, самоствердження, вдалого рішення, перемоги над собою і обставинами. Внутрішнє відчуття власної компетентності є запорукою успішного розв'язання професійних задач. Наголосимо – саме компетентність як здатність усвідомлювати, аналізувати і змінювати, реконструювати себе і свою діяльність у освітній платформі виступає стимулом саморозвитку. Звідси успішна людина – це особистість, здатна до особистісного і професійного неперервного саморозвитку.

У процесі професійної діяльності (і підготовки до неї) людина неминує вступає у певні, специфічні для даної професії соціальні відносини. Вони ж стимулюють розвиток особистості та опосередковують динаміку її саморозвитку через нові зв'язки і необхідність нових відносин. При значущості обраної професії, позитивної мотивації суб'єкта (перш за все – осмисленої) цілісний процес професійної діяльності вже на стадії професійної підготовки зумовлює формування і саморозвиток (а потім і самореалізацію) особистісних характеристик, що визначають структуру професійно значущих якостей даної професії і суттєво змінюють саму людину: спосіб мислення, настанови, ціннісні орієнтації тощо.

Комплекс особистісних новоутворень виражається в професійному баченні світу, фокусом і призмою якого є система особистісних смислів професіонала, яка і визначає ставлення суб'єкта до характеру, процесу, спрямованості і результатів своєї професійної діяльності. Таким чином, ставлення людини до професійної діяльності визначає ступінь значущості цієї діяльності для неї, тобто система особистісних смислів.

Особистість, яка самовизначилася, або соціально зріла особистість – це суб'єкт, що усвідомив свої цілі, ідеали, особистісні якості, власні можливості та узгодив їх із зовнішніми соціальними вимогами, тобто усвідомлено організував процес власного особистісного саморозвитку.

Пропонуємо явища професійного розвитку майбутнього вчителя розглядати як поетапний процес, що пов'язаний із самосвідомістю фахівця та розвитку його компетентностей у процесі педагогічної практики. Перший етап – пошук своєї позиції, коли вчитель усвідомлює, що ефективність його діяльності залежить від продукування власних рішень. Другий етап – критичний аналіз різних варіантів вирішення поставлених педагогічних завдань. Третій етап – вибір пріоритету, побудова основ свого авторського варіанту навчання на основі зіставлення традиційних схем педагогічної діяльності з її інноваційними зразками, які надаються вчителю в ході інтерактивних діяльнісно-ігрових методичних занять. Четвертий етап – «відмова від стереотипів» – рефлексія власного досвіду, обґрунтування та апробація своєї авторської методичної системи. Те, що перспективи сприятливого професійного розвитку вчителя залежать не тільки від комплексу внутрішніх, але й зовнішніх умов, підкреслював академік І. Зязюн. Обґрунтовуючи суспільну позицію вчителя, І. Зязюн указує, що «учитель завжди уособлював у собі мудрість суспільної свідомості і мав непересічний вплив на все суспільство. Він завжди був громадянином і професіоналом, він завжди був наставником, поводитирем у майбутнє» [12, с. 102].

Як бачимо, існують зовнішні і внутрішні джерела активності професійного розвитку майбутніх педагогів. Учені пов'язують професійний розвиток учителів із зростанням рівня їх гуманізму, професійної культури, педагогічної майстерності та творчості. Зовнішні джерела (вимоги та очікування суспільства) виступають як основні й визначають напрямок професійного розвитку майбутнього вчителя. Викликана ззовні потреба підтримується або відкидається особистістю, відповідно стаючи стимулом чи бар'єром до підвищення зростання в професії.

Під компетентністю майбутнього вчителя ми розуміємо вміння проводити аналіз освітніх завдань, застосовувати новинки передового педагогічного досвіду, вміння прийняти відповідне рішення у освітньому середовищі, планувати та здійснювати освітні дії відповідно від поставлених завдань. Тому професійна компетентність майбутнього педагога включає ціннісне ставлення фахівця та його стійку мотива-

цію до опанування знань, умінь, їх практичного використання, потребу в самовдосконаленні; володіння технологіями навчання та виховання.

У сучасному світі крім здатності до здійснення педагогічної діяльності вагомими є адаптаційні та стресостійкі функції, які і визначають здатність працювати на високому рівні професіоналізму, а значить бути компетентним.

Педагог лише тоді зможе досягти професійного розвитку, коли рівень його професійної підготовки буде адекватний вимогам, поставленим суспільством перед системою державної освіти:

- досягнення еквівалентного світовим стандартам та зразкам якості та рівня освіти на усіх ступенях, використання інструментів та якостей експертної оцінки та моніторингу;

- доступність усіх педагогів до освітніх ресурсів Інтернет, широке застосування дистанційних програм, цифрових та електронних засобів навчання нового покоління;

- розширення участі вітчизняних вчених у міжнародних освітніх програмах та проєктах, обмін та дискусія з наукових питань.

Питання отримання розвитку педагогічної компетентності вчителя висвітлюються в сучасних дослідженнях здебільшого як включення в систему професійної підготовки.

У сучасних умовах фахова підготовка набуває нових ознак: у процесі педагогічної підготовки майбутні фахівці отримують можливість вибору відповідно до їхніх інтересів та запитів ринку праці, що викликає інтеграцію зусиль окремих педагогів, розширення їх функцій, сфери діяльності.

Вважаємо, що формування професійної компетентності фахівця здійснюється у процесі педагогічної підготовки, тому важливим є володіння фахівцем методологією та термінологією певної галузі знання, усвідомлення міжпредметних взаємозв'язків, разом з цим майбутній фахівець не тільки повинен гармонійно орієнтуватися на ринок праці, але і на власні особисто-професійні усвідомлення, бачення та проєктування себе у професійному світі. Звичайно, випускник повинен мати цілісне уявлення про конкретну науку (галузь наукових або технологічних знань) і бути готовий до викладання конкретного предмета. Приходимо до висновку: предметна область навчальної дисципліни є не метою, а засобом професійної підготовки вчителя. Спеціальна компетентність, з одного боку, відображає специфіку конкретної предметної сфери професійної діяльності, з

іншого – реалізує ключові та базові компетентності в області навчального предмета.

Світоглядно-мотиваційна функція вчителя забезпечує систему поглядів, а також обумовлює на підставі цих поглядів основні життєві позиції вчителя, його переконання, систему цінностей, ідеали, принципи пізнання та діяльності. Підсилення професійної мотивації, стимулювання творчого потенціалу особистості, створення гармонійних умов для існування людини в професії визначає здатність учителя діяти на основі сукупності цінностей, потреб, мотивів, адекватних цілям і задачам навчання та мотивацію вчителя на виконання нових фахових дій. Включення цього компонента до структури компетентності є принципово новим для сучасної освіти, оскільки формування ціннісної системи, яка прийнята більшістю членів суспільства є найважливішим принципом його існування і, водночас, основним інструментом суспільних реформувань. Мотиви професійної діяльності та професійного розвитку, саморозвитку є вагомими і рушійними для самосвідомості фахівців. Результати вивчення проблеми мотивації та стимулювання студентів дозволили виявити, що організація професійного саморозвитку потребує оволодіння першочергово такими особисто-професійними якостями, зокрема: упевненість у своїх силах, незалежність суджень, здатність використовувати досвід інших колег, здатність до співпраці, уміння відстоювати свою точку зору [13, с. 10].

Фахівець здійснює формування та постановку мети, визначення пріоритетних професійних завдань. Це відображається у визначенні професійної позиції, ціннісному ставленні до педагогічної роботи, на формуванні самостійного пізнавального інтересу та позитивної мотивації до самоосвіти. Мотивація пов'язана із особистісними та ситуативними мотивами: прагненнями реалізувати свій творчий потенціал у професійній діяльності; потребою у самореалізації, самоактуалізації; бажанням досягти високих результатів у мистецько-педагогічній роботі (мотивація досягнення, успіху); інтересом до постійного здобування нових знань.

Мотивація обумовлює ціннісне відображення суспільних явищ, здатність сприймати внутрішній світ іншого й ототожнювати себе з ним, здатність коригувати інтереси залежно від зміни обставин і конкретної ситуації, винахідливість. Мотивація відображає наявність професійно-значущих установок на оволодіння успішною педагогічною діяльністю, усвідомлення її цінностей; ставлення особистості до здій-

снення педагогічної праці, усвідомлення цінностей професії.

На основі аналізу наукових праць встановлено, що поняття «професійна компетентність» досить широко застосовується у психолого-педагогічній науці (хоча й має різне розуміння й тлумачення), а її розвиток забезпечується через надбання знань, умінь та навичок протягом фахового удосконалення та набуття педагогічної майстерності через усвідомлену спрямованість на самовдосконалення під час набуття педагогічного досвіду, самоосвіти. Професійний розвиток майбутнього вчителя є підґрунтям його педагогічної творчості, що характеризується певною теоретико-методологічною та психолого-практичною підготовкою у складній структурі виконання багатofункціональних завдань на основі творчої активності. Звичайно цьому сприятимуть завдання з педагогічного моделювання.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, поняття «професійний розвиток» майбутнього педагога включає ціннісне ставлення педагогічних кадрів та їхню стійку мотивацію до опанування знаннями, уміннями, та їх практичного використання, потребу в самовдосконаленні; володіння технологіями формування в учнів базових цінностей європейського суспільства. Таким чином, рівень професійного розвитку майбутнього педагога є поєднанням теоретичних знань, практичних умінь і навичок, методичної творчості та особистісних якостей фахівця, що значною мірою забезпечує відповідний рівень ефективності його педагогічної діяльності. Виконання поставлених перед професійною освітою завдань забезпечуватиметься за умови реформаційного конструювання підходів до підготовки майбутнього педагога, розширення, збагачення та неперервності професійного розвитку.

Перспективи подальших розвідок пов'язуємо із удосконаленням психолого-педагогічної складової професійного розвитку майбутніх вчителів, апробацію інтерактивних форм та методів у педагогічній практиці та набуття молодими фахівцями професійного досвіду.

Список бібліографічних посилань

1. Про освіту: закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Бойчук М.А. Розвиток професійної компетентності вчителя сільської школи. розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи. *Матеріали. її всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Дніпропетровськ, 26 грудня 2014 р.): У 2-х частинах. Дніпропетровськ, 2014. Ч.1. С. 34–38.
3. Хайрулдинов М.А. Мультикультуралізм и современные тенденции развития образования в Украине. *Інновації та моделі безперервної освіти: матеріали Міжнародного кримського педагогічного конгресу* (Гаспра, АР Крим, 2–3 жовтня 2013 р.). Київ: Інститут обдарованої дитини, 2013. С. 24–36.
4. Михайлик А.М. Професійні компетентності сучасного вчителя: порівняльний аналіз українських та австрійських досліджень. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2013. №7(33). С. 14–21.
5. Кузан К. Модернізація вищої освіти: індивідуалізація та міждисциплінарність. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань: Жовтий О.О., 2016. Вип. 14. С. 340–346.
6. Якиманская И.С. Технология личностно-ориентированного образования. Москва, 2000. 130 С.
7. Zajac, M. shaping the future of learning. some thoughts after the online education global conference in Berlin, 27–29.11.2019. *e-mentor*, 2019. 5(82): 72–74. URL: [HTTPS://DOI.ORG/10.15219/EM82.1447](https://doi.org/10.15219/EM82.1447)
8. Михаськова М. Умови формування професійного досвіду музично-педагогічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва. *Актуальні питання мистецької педагогіки*, 2019. вип. 9. С. 43–47.
9. Дубасенюк О. Розвиток емоційно-ціннісної сфери особистості майбутніх учителів як чинник професіоналізації педагогічних дій. *Етика і естетика педагогічної дії: збірник наукових праць*. Київ, 2011. Вип. 2. С. 6–13.
10. Болотов В.А., Сериков В.В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе. *Педагогика*, 2003. №10. С. 8–14.
11. Нінова Т.С. Формування професійної екологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Черкаського університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*, 2019. вип. 3. С. 171–177. URL: <https://doi.org/10.32651/2523-2660-2019-3-171-178>
12. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність: монографія. Київ: Вища школа, 2004. 422 С.
13. Dubrovina I., Horash K., Radzivil T. & Oliynyk T. (2019). The Role of Motivation in the Self-education of Future Teachers. *e-mentor*, 2019. 3(80): 10–17. URL: <https://doi.org/10.15219/em80.1418>

References

1. On Education: Law of Ukraine of September 5, 2017 № 2145-VIII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Boichuk, M.A. (2014). Development of professional competency of a village school teacher. *Development of social and humanitarian education and science in the context of modernization of domestic higher school: materials. II All-Ukrainian scientific-practical conference* (Dnipropetrovsk, December 26, 2014), in 2 parts. Dnipropetrovsk. 1: 34–38.
3. Khairutdynov, M.A. (2013). Multiculturalism and current trends of education development in Ukraine. *Innovations and models of continuing education: materials of the International Crimean Pedagogical Congress* (Gaspra, Crimea, October 2-3, 2013). Kyiv: Institute of the Gifted Child. 24–36.
4. Mykhailyk, A.M. (2013). Professional competencies of a modern teacher: comparative analysis of Ukrainian and Austrian research. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 7(33): 14–21.
5. Kuzan, K. (2016). Modernization of higher education: individualization and interdisciplinary. *Problems of modern teacher training: collection of scientific papers of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University*, 14: 340–346.
6. Yakimanskaya, I.S. (2000). Technology of person-oriented education. Moscow. 130 p.

7. Zając, M. (2019). Shaping the Future of Learning. Some Thoughts after the Online Education Global Conference in Berlin, 27–29.11.2019. *e-mentor*, 5(82): 72–74. Retrieved from <https://doi.org/10.15219/em82.1447>
8. Mykhaskova, M. (2019). Conditions for formation of professional experience of music-pedagogical activity of future teachers of music art. *Current issues of art pedagogy*, 9: 43–47.
9. Dubaseniuk, O. (2011). Development of emotional and value sphere of personality of future teachers as a factor of professionalization of pedagogical actions. *Ethics and aesthetics of pedagogical action: collection of scientific papers*, 2: 6–13.
10. Bolotov, V.A., Sierikov, V.V. (2003). Competency model: from idea to educational program. *Pedagogy*, 10: 8–14.
11. Ninova, T.S. (2019). Formation of professional ecological competency of future primary school teachers. *Bulletin of The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy: Pedagogical sciences*, 3: 171–177. Retrieved from <https://doi.org/10.32651/2523-2660-2019-3-171-178>
12. Ziazium, I.A. (2004). Pedagogical skills: monograph. Kyiv: Higher School. 422 p.
13. Dubrovina, I., Horash, K., Radzivil, T. & Oliynyk, T. (2019). The Role of Motivation in the Self-education of Future Teachers. *e-mentor*, 3(80): 10–17. Retrieved from <https://doi.org/10.15219/em80.1418>.

DUBROVINA Irina,

PhD in Pedagogy, Associate Professor of Pedagogy and Psychology of the Higher School Department,
National Pedagogical Dragomanov University

MOSKALENKO Tatiana,

undergraduate student of Educational Program "Pedagogical Advice"
National Pedagogical Dragomanov University

ZINCHENKO Olga,

Researcher of Center for Simulation Modeling
Ivan Chernyakhovsky National University of Defense of Ukraine

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHER: COMPETENCY APPROACH

Summary. Introduction. The article reveals modern trends to educational process in course of future teachers training aimed at improving the quality and efficiency of the professional component on the basis of the competency approach. In the context of European challenges, modern professional development of future teachers, requires specific approaches to designing the trajectory of self-determination and self-identification within the profession. The need of reforming the educational and qualification disciplines (courses) of higher school, which should be focused on the operation of knowledge and their critical thinking has been proved; the learning dynamics, the development of personal abilities and talents of students, the ability to take responsibility and be ready to teamwork have been substantiated. The overview of external and internal sources of professional development of future teachers in the context of reforming the training of future teachers has been presented.

Purpose. Analysis of external and internal factors of professional development of future teachers based on the introduction of a competency-based approach for higher education.

Results. The level of professional development of future teacher is a combination of theoretical knowledge, practical skills, methodical creativity and personal qualities of a specialist, which largely ensures the appropriate level of effectiveness of his pedagogical activities. The fulfillment of the tasks set before education will be provided under the condition of reforming the

construction of approaches to the training of future teachers, expansion, enrichment and continuity of professional development.

Methods. Analysis, synthesis, abstraction concretization, systematization, modeling, generation.

Originality. The authors have analyzed internal and external factors of professional development of future teachers, the influence of the level of self-awareness of the specialist (I-concept) on the prospects of quality professional self-improvement or the creation of psychological barriers to success in the profession.

Conclusion. The concept of «professional development» of future teacher has been specified as valuable attitude of pedagogical staff and their stable motivation to master knowledge, skills, practical use, the need for self-improvement; mastery of technologies for formation of students' basic values within the basis of European society. The activation of the need of specialists for self-improvement; mastery of technologies for the formation of basic values of European society in higher education have been outlined.

Keywords: European educational standards; competency approach; stages of professional development; professional competency; external and internal factors.

Одержано редакцією 15.04.2020
Прийнято до публікації 10.05.2020